

IZBRANI SOCIO-EKONOMSKI KAZALNIKI ZA OSREDNJESLOVENSKO IN ZASAVSKO STATISTIČNO REGIJO 2005 (vir: UMAR, delovni zvezek 9/2005)

I. UVOD

Občine, ki bi tvorile območno razvojno partnerstvo, spadajo v dve statistični regiji: Zagorje ob Savi v Zasavsko statistično regijo, Dol pri Ljubljani, Ivančna Gorica, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji pa v Osrednjeslovensko statistično regijo. Zato bomo v nadaljevanju primerjali izbrane kazalnike za ti dve regiji.

II. PREBIVALSTVO

V obdobju od leta 1981 do 2004 se je število prebivalstva v večini statističnih regij povečalo, najbolj tudi v Osrednjeslovenski regiji. Že od leta 1981 naprej, še bolj pa od 1991 dalje, nekatere regije, med njimi tudi Zasavska, beležijo padec števila prebivalstva, kar je povezano z negativnim naravnim prirastkom in odseljevanjem prebivalstva. Med leti 2003 in 2004 se je število prebivalcev najbolj zmanjšalo prav v Zasavski regiji, povečalo pa v Osrednjeslovenski regiji med vsemi slovenskimi regijami.

Tabela 1: Gibanje prebivalstva 1981-2004 (stopnje rasti v %)

Statistična regija	1981-1991	1991-2004	1981-2004
Osrednjeslovenska	7,1	5,2	12,7
Zasavska	2,3	-3,6	-1,4
SLOVENIJA	3,9	1,6	5,6

Tabela 2: Nekateri kazalniki naravnega in selitvenega gibanja prebivalstva, 2003

Statistična regija	Živoroj eni	Umrli	Naravni prirast	Priseljeni iz drugih regij	Odseljeni v druge regije	Selitveni prirast
Osrednjeslovenska	9,1	8,5	0,6	3,9	3,4	0,5
Zasavska	7,2	10,4	-3,2	4,2	6,1	-1,9
SLOVENIJA	8,7	9,7	-1,1	3,2	3,2	0,0

Tabela 3: Struktura prebivalstva po osnovnih starostnih skupinah 1981-2002

Statistična regija	0 – 14 let		Nad 64 let	
	1981	2002	1981	2002
Osrednjeslovenska	23,4	15,5	10,7	14,3
Zasavska	20,3	14,3	10,4	15,6
SLOVENIJA	23,0	15,3	11,3	14,7

Skupni prirast, kot rezultat naravnega in selitvenega gibanja, je bil v Sloveniji v letu 2003 sicer pozitiven (na račun priselitev), vendar v štirih regijah negativen, med njimi tudi v Zasavski (-2,2/1000 preb.). Med regijami z najvišjim pozitivnim skupnim prirastom pa je bila Osrednjeslovenska regija.

Tudi za slovensko populacijo je značilno pospešeno staranje prebivalstva. Zaradi vse nižje rodnosti in manjše smrtnosti se povečuje delež starega prebivalstva (nad 64 let) in zmanjšuje delež mladega prebivalstva (do 14 let). V obdobju med 1981 in 2002 se je tako povsod

zmanjšal delež mladega in povečal delež starega prebivalstva, pri čemer obravnavani regiji nista izstopali.

Gostota poselitve znaša v Sloveniji povprečno 99 prebivalcev/km². Najgosteje poseljena regija je Osrednjeslovenska (194 preb./km²), nadpovprečno gostoto poselitve pa ima Zasavska regija.

III. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (BDP)

1. Struktura bruto dodane vrednosti (BDV)

Statistične regije v Sloveniji se med seboj razlikujejo tako po obsegu kot po strukturi bruto dodane vrednosti, med njimi pa najbolj izstopa Osrednjeslovenska regija. Le-ta v povprečju ustvari dobro tretjino (35% v l. 2002) vse slovenske bruto dodane vrednosti. V obdobju od leta 1996 do 2002 se je struktura BDV po regijah nekoliko spremenila, pri čemer sta se v večini regij okrepila storitveni in industrijski sektor, delež kmetijstva pa se je zmanjšal. Med regijami, ki so najbolj povečale delež storitvenega sektorja, sta tako Zasavska kot Osrednjeslovenska. Med vsemi regijami je Zasavska v tem obdobju najbolj zmanjšala delež predelovalnih dejavnosti in rudarstva. Osrednjeslovenska regija je zmanjšala delež BDV na področju kmetijstva, industrije in gradbeništva, povečala pa na področju storitvenih dejavnosti.

2. Bruto domači proizvod na prebivalca

Tudi po razvitosti, merjeni z BDP na prebivalca, dosega največje vrednosti Osrednjeslovenska regija; razlike v BDP na prebivalca pa so se v obdobju 1995 do 2002 po regijah nekoliko povečale. V letu 2002 je Osrednjeslovenska regija slovensko povprečje presegla za skoraj 42%. V letih od 1995 do 2002 je zaostanek za slovenskim povprečjem najbolj povečala Zasavska regija in sicer za 11 indeksnih točk. V tem obdobju je v Zasavski regiji prišlo do zapiranja rudnikov rjavega premoga in do zmanjševanja delovnih mest v industriji, kar je opazno tudi v strukturi BDV. Kljub pomoči države ob nastalih težavah Zasavska regija še ni ustvarila dovolj delovnih mest, s katerimi bi nadoknadila izgubo. Samo v obdobju od leta 2000 do 2003 se je število delovnih mest v regiji zmanjšalo za 11,7%, kar je bil največji upad med regijami v Sloveniji.

Tabela 4: Bruto domači proizvod na prebivalca, 1995 in 2002

Statistična regija	1995		2002	
	BDP (v 1000 sit)	Indeks SLO=100	BDP (v 1000 sit)	Indeks SLO=100
Osrednjeslovenska	1,645	138	3,778	142
Zasavska	1,005	84	1,938	73
SLOVENIJA	1,194	100	2,664	100

IV. REGIJSKA BREZPOSELNOST

Razlike v regionalni brezposelnosti so eden večjih problemov na področju regionalnega razvoja Slovenije, ki pa se v zadnjih letih vendarle tudi zmanjšujejo. Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji sicer pada že od leta 1998, trend se je nadaljeval tudi v letu 2004. Zasavska regija spada med regije z dolgoletno nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti.

Tabela 5: stopnja registrirane brezposelnosti (%)

Statistična regija	1998	2000	2002	2004
Osrednjeslovenska	10,5	9,2	7,9	7,8
Zasavska	19,2	15,5	15,3	14,9
SLOVENIJA	14,5	12,2	11,6	10,6

Pogosto je visoka brezposelnost povezana z nizko izobrazbeno strukturo brezposelnih, kar je primer tudi v Zasavski regiji. Po drugi strani pa v Osrednjeslovenski regiji že več kot 10% vseh brezposelnih predstavljajo visoko izobraženi kadri. Delež mladih med brezposelnimi se je v letu 2004 v nekaterih regijah spet nekoliko povečal, med najvišjimi je tudi v Zasavski regiji (dobrih 27% vseh brezposelnih). Mladi so v Zasavski regiji pogosto tudi iskalci prve zaposlitve (okoli 30% vseh brezposelnih). Zasavska regija pa je med vsemi regijami tudi na prvem mestu po deležu žensk med brezposelnimi z 58% v letu 2004, v Osrednjeslovenski regiji je bil ta delež slabih 52%.

V. REGIONALNA ZAPOSLENOST

Stopnja formalne zaposlenosti kaže po regijah manjša odstopanja kot stopnja registrirane brezposelnosti. Delovna mesta so koncentrirana predvsem v Osrednjeslovenski regiji (dobrih 30%), kjer prevladujejo delovna mesta na področju storitvenih dejavnosti. Tu se je po l. 2000 tudi najbolj povečalo število delovnih mest, najbolj pa je upadlo v Zasavski regiji. Le-ta tudi izstopa po deležu industrije.

Pomanjkanje delovnih mest v posameznih regijah povzroča večjo dnevno migracijo zaposlenih. Največje pomanjkanje delovnih mest glede na tam živeče aktivno prebivalstvo je v Zasavski regiji, kar povzroča več dnevni migracij zaposlenih. V tej regiji kar tretjina tam bivočega aktivnega prebivalstva ne more najti zaposlitve, pomanjkanju delovnih mest pa se pridružuje še strukturna brezposelnost. Edina regija, ki izkazuje presežek delovnih mest nad tam živečim aktivnim prebivalstvom, pa je Osrednjeslovenska.

Tabela 6: stopnja formalne zaposlenosti (%)

Statistična regija	1998	2000	2002	2004
Osrednjeslovenska	57,3	58,3	58,9	58,2
Zasavska	49,8	52,5	52,6	52,3
SLOVENIJA	53,8	55,1	55,9	55,7

VI. POSLOVNI IZIDI GOSPODARSKIH DRUŽB

V letu 2004 je bilo največ poslovno aktivnih gospodarskih družb s sedežem v Osrednjeslovenski regiji (45,5%). Zaposlovale so dobro tretjino vseh zaposlenih in ustvarile dobrih 43% celotnih prihodkov gospodarskih družb Slovenije. Število gospodarskih družb v tej regiji se iz leta v leto povečuje. Večji porast glede na leto 2003 je beležila le še Zasavska regija, kjer sicer deluje najmanj gospodarskih družb v državi (1,2%). Vendar pa se je v Zasavski regiji zmanjšalo število zaposlenih v gospodarskih družbah.

Tabela 7: Nekateri kazalniki uspešnosti poslovanja gospodarskih družb v letu 2004

Statistična regija	Sredstva na podjetje (v 1000 sit)	Št. zaposlenih na podjetje	Poslovni prihodki/ Poslovnimi odhodki
Osrednjeslovenska	373,432	8	1,044
Zasavska	336,202	17	1,027
SLOVENIJA	384,313	11	1,040

Statistična regija	Izvozna usmerjenost*	Neto investicije (v 1000 sit)	Dodana vrednost na preb. (v 1000 sit)
Osrednjeslovenska	18,2	5,987	2,527
Zasavska	25,4	1,230	1,070
SLOVENIJA	28,3	3,775	1,564

* Izvozna usmerjenost: delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu v celoti čistih prihodkov od prodaje

Zasavska regija spada med najmanjše po številu zaposlenih in po višini prihodkov. Tu pa prevladujejo velike gospodarske družbe po številu zaposlenih na družbo. Po drugi strani pa Osrednjeslovenska regija presega povprečje po kazalniku višina sredstev na zaposlenega. Med leti 2003 in 2004 so vse regije izkazale pozitivno razliko med prihodki in odhodki, pri čemer je razlika manjša v Zasavski regiji kot Osrednjeslovenski. Tu narašča tudi neto čisti dobiček, saj je v letu 2004 ustvarila kar dobrih 53% neto čistega dobička Slovenije, Zasavska pa le 0,8%. Dodana vrednost na prebivalca, ki kaže ekonomsko moč gospodarstva regije, se je povečala v vseh regijah. Visoko nadpovprečna je še vedno v Osrednjeslovenski regiji, kjer presega slovensko povprečje za 61%, Zasavska regija pa ne dosega slovenskega povprečja.

VII. OSNOVA ZA DOHODNINO NA PREBIVALCA, BRUTO PLAČA NA ZAPOSLENEGA

Osnova za dohodnino na prebivalca je kazalnik, ki prikazuje ekonomsko moč prebivalstva določene teritorialne enote. Medregionalne razlike po tem kazalniku so relativno majhne. Osnova za dohodnino temelji pretežno na osebnih dohodkih, med katerimi imajo največji delež plače, ki zaradi plačne politike v Sloveniji prav tako ne kažejo velikih medregionalnih razlik. V letu 2003 je imela nadpovprečno osnovo za dohodnino tudi Osrednjeslovenska regija, ki je presegala slovensko povprečje za 19,1%, medtem ko je bila Zasavska regija malo pod slovenskim povprečjem.

Tabela 8: Osnova za dohodnino na prebivalca (indeksna stopnja, SLO=100)

Statistična regija	2001	2002	2003
Osrednjeslovenska	122,3	122,3	119,1
Zasavska	92,7	91,5	91,9

NEKATERI PODATKI IN KAZALNIKI PO OBČINAH

(vir: Statistični urad RS, UMAR)

Tabela 9: Površina, število prebivalcev in gostota poselitve po občinah (30.6.2005)

Občina	Površina (km ²)	Prebivalci	Gostota (preb./km ²)
Ivančna Gorica	227	14.107	62
Kamnik	266	27.149	102
Lukovica	75	5.054	67
Moravče	61	4.658	76
Litija	221	14.508	66
Šmartno pri Litiji	95	5.209	55
Dol pri Ljubljani	33	4.694	142
Zagorje	147	17.086	116
SKUPAJ	1125	92.465	85,7 (povp.)
Ljubljana	275	266.935	971

Območje, ki je predlagano za novo razvojno regijo, obsega skupno površino 1125 km², na njem pa živi dobrih 92.000 prebivalcev. Gostota poselitve znaša dobrih 85 prebivalcev na km², kar je malo pod slovenskim povprečjem (99 preb./km²).

Tabela 10: Naravno gibanje prebivalstva po občinah, 2004

	Živorajeni			Umrli			Naravni prirast		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
SLOVENIJA	17961	9101	8860	18523	9479	9044	-526	-378	-184
Ljubljana	2343	1240	1103	2346	1175	1171	-3	65	-68
Dol pri Ljubljani	57	27	30	30	17	13	27	10	17
Ivančna Gorica	155	72	83	126	72	54	29	0	29
Kamnik	279	149	130	218	118	100	61	31	30
Litija	99	52	47	134	70	64	-35	-18	-17
Lukovica	52	28	24	40	24	16	12	4	8
Moravče	55	27	28	26	12	14	29	15	14
Šmartno/Litiji	55	33	22	46	26	20	9	7	2
Zagorje ob Savi	153	76	77	188	91	97	-35	-15	-20

Šest občin beleži pozitiven naravni prirastek, največjega ima občina Kamnik, kjer znaša 61 prebivalcev. Negativen naravni prirastek pa imata občini Zagorje in Litija.

Tabela 11: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi, 2002

Občina	Brez izobrazbe	Osnovna izobrazba	Srednja izobrazba	Višja in visoka izobrazba
Dol pri Ljubljani	10	819	2.145	398
Ivančna Gorica	93	2.808	5.970	963

Kamnik	137	6.050	11.673	2.624
Litija (stara občina)	68	4.523	8.540	1.255
Lukovica	39	1.145	2.100	261
Moravče	25	1.169	1.827	238
Zagorje ob Savi	71	4.128	7.782	1.319

Tabela 12: Brezposelnost in zaposlenost po občinah, 2004

Občina	St. registrirane brezposelnosti (SLO=100)	Registrirana stopnja zaposlenosti (SLO=100)	% brezposelnih s VI in VII stopnjo izobrazbe
Ivančna Gorica	63,3	109,3	5,7
Kamnik	63,1	105,2	8,8
Lukovica	54,1	108,1	3,6
Moravče	52,4	109,8	4,9
Litija	126,3	103,5	4,1
Šmartno pri Litiji	74,5	100,4	4,5
Dol pri Ljubljani	28,1	104,1	10,0
Zagorje	107,9	100,8	4,7
Ljubljana	84,8	103,0	13,8

Nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti sta v letu 2004 beležili občini Zagorje in Litija. Najbolj pod slovenskim povprečjem po tem kazalniku pa je občina Dol pri Ljubljani z indeksom 28,1. Po kazalniku registrirana stopnja zaposlenosti pa so nad slovenskim povprečjem vse občine. Delež brezposelnih s VI in VII stopnjo izobrazbe je po občinah različen, kar je povezano tudi z izobrazbeno stopnjo prebivalstva; najvišji je v občini Dol pri Ljubljani, najnižji pa v občini Lukovica. Slovensko povprečje je 7,2%.

Tabela 13: Nekateri kazalniki uspešnosti poslovanja gospodarskih družb, 2004

Občina	Sredstva na podjetje (v 1000 sit)	Zaposleni na podjetje	Poslovni prihodki / poslovni odhodki	Dodana vrednost na preb. (v 1000 sit)
Ivančna Gorica	137.164	10	1,055	806
Kamnik	141.726	7	1,047	906
Lukovica	66.899	6	0,993	7,504
Moravče	133.500	6	1,056	288
Litija	98.092	6	1,031	412
Šmartno pri Litiji	140.134	7	1,032	257
Dol pri Ljubljani	190.367	4	1,068	886
Zagorje	309.207	18	1,030	986
Ljubljana	452.694	9	1,044	3,903

Izbrani kazalniki uspešnosti poslovanja gospodarskih družb kažejo, da imajo največ sredstev na podjetje družbe v občini Zagorje, najmanj v občini Lukovica. Zasavske gospodarske

družbe imajo v povprečju tudi največ zaposlenih na podjetje (povprečno 18 v Zagorju), najmanj zaposlenih pa imajo družbe v Dolu pri Ljubljani. Kazalnik razmerja med poslovnimi prihodki in odhodki kaže, da so v povprečju manj gospodarne družbe v občini Lukovica. Kazalnik dodane vrednosti na prebivalca kaže, da je le-ta najvišja v občini Lukovica, najnižja pa v občinah Šmartno pri Litiji in Moravče.

Tabela 14: Bruto osnova za dohodnino na prebivalca, 2003

Občina	Bruto osnova za dohodnino (v SIT)	Bruto osnova za dohodnino (indeks, SLO=100)
Ivančna Gorica	1.184.815	97,2
Lukovica	1.085.100	89,0
Moravče	1.097.444	90,0
Kamnik	1.219.962	100,1
Litija	1.141.400	93,6
Šmartno pri Litiji	957.750	78,6
Dol pri Ljubljani	1.421.613	116,6
Zagorje	1.129.998	92,7
Ljubljana	1.567.427	128,6

Tabela 15: Povprečne mesečne bruto in neto plače po občinah, dec. 2005

Občina	Bruto (SIT)	Neto (SIT)
SLOVENIJA - Skupaj	290.505	184.159
Dol pri Ljubljani	318.987	193.932
Ivančna Gorica	254.983	165.866
Kamnik	249.412	163.305
Litija	240.813	156.807
Lukovica	244.588	159.084
Moravče	271.154	178.853
Šmartno pri Litiji	223.765	149.959
Zagorje ob Savi	258.125	167.954
Ljubljana	352.894	214.504

Kazalnik povprečnih mesečnih bruto in neto plač kaže, da so te najnižje v občinah Litija in Šmartno pri Litiji, pod slovenskim povprečjem pa so v vseh občinah z izjemo občine Dol pri Ljubljani. Občina Dol pri Ljubljani sicer izstopa po najvišji povprečni mesečni plači med 8 občinami.

Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in ovir v okviru sprejetega Razvojnega programa podeželja (SWOT analiza):

Prednosti:

- Geografski položaj območja omogoča lahko dostopnost iz vseh predelov Slovenije (središčna lega).
- Zaradi bližine večjih zaposlitvenih središč je na območju veliko delovnih mest, njihova struktura pa je pestra.
- Dobro ohranjena narava daje prebivalcem vrhunsko bivalno okolje in dobre možnosti za rekreacijo.
- Prebivalci so podjetniško usmerjeni, odprti za nove ideje in delovni.
- Relativno majhna oddaljenost od izobraževalnih, kulturnih in drugih institucij.
- Pokrajinska dvojnost območja (doline – vzpeti svet).
- Bližina večjih urbanih središč s solidno kupno močjo.

Slabosti:

- Delovna mesta so preveč koncentrirana v večjih zaposlitvenih središčih, premalo pa je gospodarskih jeder na podeželju.
- Zaraščanje kmetijskih površin in depopulacija podeželja.
- Dejavnosti na podeželju so med seboj nepovezane, ni skupnih ciljev, politik in strategij gospodarskega, družbenega in prostorskega razvoja območja.
- Prostorsko načrtovanje je pomanjkljivo in omejuje razvoj podeželja. Prihaja do konflikta interesov med kmeti, ki so uporabniki večine površin, in drugimi prebivalci podeželja.
- Urbanizacija podeželja je prehitra, slabo načrtovana in zato marsikje stihijska, to pa je vzrok za slabo komunalno opremljenost podeželskih naselij.
- Turistično/rekreacijski potenciali podeželja so premalo izkoriščeni, informiranje potencialnih obiskovalcev je pomanjkljivo, predvsem pa manjkajo tržni-marketingški pristopi.
- Kmetijstvo je zelo razdrobljeno in preveč enostransko usmerjeno ter premalo izkorišča tržne priložnosti, kmetje so med seboj nepovezani in neorganizirani.

Priložnosti:

- Turistična dejavnost na podeželju bi se zaradi bližine večjih urbanih središč lahko uspešneje razvijala, če bi bili ponudniki bolj organizirani in če bi bil vzpostavljen učinkovit trženjski koncept za celotno ponudbo območja.
- Bogata naravna in kulturna dediščina kot motiv za večje število obiskovalcev območja.
- Bližina trga je lahko priložnost za kmete pa tudi za obrtnike. Zaradi obsega in pestrosti trga je več tržnih niš, ki bi jih ponudniki pridelkov, izdelkov in storitev na podeželju morali znati izkoristiti. Bližina Ljubljane je tudi priložnost za intenzivnejšo izmenjavo idej.
- Na podeželju bi se morala oblikovati gospodarsko-izobraževalna središča, ki bi pospešila razvoj podeželskega prostora. Zaradi dobrega pretoka informacij se lahko tudi v manjših središčih oblikujejo visoko strokovne dejavnosti, ki lahko dopolnjujejo funkcije večjih naselij, na nekaterih področjih pa prevzamejo vodilno vlogo.
- Vzpostavitev načrtovanih lokalnih akcijskih skupin (LAS) bo preko izvajanja lokalnih razvojnih strategij in v njih definiranih projektov prispevala k povečanju vloge in ekonomske moči podeželja v teh občinah.

Ovire:

- Stihijska urbanizacija je nevarnost, ki vodi v visoke stroške infrastrukturnega opremljanja in ogrožanje kmetij zaradi neustreznega razmejevanja med urbaniziranimi in kmetijskimi območji.
- Nepovezanost in zagovarjanje lokalnih interesov zavira razvoj območja in s tem tudi podeželja.
- Neenakomeren razvoj in koncentracija gospodarske moči v mestih lahko povzročita, da se bo podeželje spremenilo v spalno predmestje Ljubljane in drugih bližnjih urbanih središč.